

Lühijuttude konkurs „Vilde jalutuskäik”

Tallinna kirjanduskeskus kuulutas Eduard Vilde 155. sünniaastapäeva puhul välja lühijuttude konkursi „Vilde jalutuskäik”. Oodatud on fantaasialennud

teemal, millise pilguga vaataks armastatud kirjanik Tallinna, kui ta satuks sinna praegu. Tööde tähtaeg on 31. august, tähe märkide arv on kuni 20 000. **EPL**

Arvo Pärki päevikute näitus

Pärki keskuses avati näitus „Kui sa otsid nagu nullist peale”, mis toob laiemalt vaatajaskonnale ette Arvo Pärki päevikutesse üles tähendatud mõtteid. Näituse kuraatorid on Kai Kutman, Kristina Kõrver ja Aile Tooming. **EPL**

Earth Speakr kutsub lapsi kliimateemadel kaasa rääkima

Eile avati Taani-Islandi kunstniku Ólafur Elíassoni loodud kliimateemaline kunstirakendus Earth Speakr, kus lapsed saavad kunsti abil mõtestada lahti planeedi

tulevikuga seotud muresid. Liitreaalsusel põhinev Earth Speakr ja veebileht (www.earthsspeakr.art) pakuvad lastele võimaluse animeerida keskkonda. **EPL**

Hoolimata märkimisväärsest vastuseisust Tallinna vabadussamba visuaalsele ja tehnilisele lahendusele ehitati see siiski valmis. Seetõttu on pidevalt remonti vajav ehitis pilgete ja naeru objekt ka väga paljude nende hulgas, kelle jaoks on vaba Eesti riik suur väärtus.

Foto: Robin Roots

monumenti, mis mitte ei ühenda, vaid polariseerib? Mida see meie ühiskonna kohta näitab?

Vaidlused uute monumentide üle on iseloomustanud kogu meie lühikest iseseisvusaega, nii sõdadevahelisel ajal kui ka viimastel kümnenditel. Meenutame või lõputut vabadussõja monumendi püstitamise saagat Tallinnas, mis sai alguse juba 1920. aastate alguses ja päädis pärast paljusid luhtunud konkursse ja režiimivahetusi vabadussõja ausamba rajamisega Harjumäe nõlvale 2009. aastal.

Ma ei tea täpselt Konstantin Pätsi mälestusmärgi rajamise tagamaid, kuid on jäänud mulje, et see on rohkem Pätsi muuseumi initsiatiiv, mitte riiklik algatus. Ei usu, et selle ühe monumendi pealt peaks tegema ühiskonna kohta väga julgeid üldistusi, kuigi selge on, et Pätsi praegune tähendus Eesti ühiskonnas on kaunis vastuoluline. Seega tekitab ka mälestusmärki vastuoklikke tundeid.

■ Kas sellises olukorras poleks parem lasta asjal settida ja püstitada mõni neutraalsem kompromissilahendus? Pätsi tä-

henduslikkusest täiesti võrdväärne ekvivalent on Jaan Tõnisson. Praegu tekib kohati selline tunne, et linnapilti ilmuvad kuidagi võõrad monumendid nagu nõukogude ajal.

Tunnistan ausalt, ma ise ei pea üldse vajalikuks poliitikele monumente püstitada. Kui neid teha, siis pigem loome- ja teadusnimestele. Kindlasti ei pea ma mõistlikuks velmata vanu vaidlusi, kas parem on Päts või Tõnisson. Neil mõlemal on Eesti ajaloo oluline roll. Mulle tundub, et Eesti uuem ajalugu ongi suuresti kujunenud antagonistlike liidrite dünaamikas, olgu nendeks Jakobson ja Hurt, Päts ja Tõnisson või – kui on sobilik võrrelda – Savisaar ja Laar. Meenutamist ja uurimist vajavad nad kõik, ent mitte tingimata monumentaalses vormis.

■ Peale selle, kellele või millele mälestusmärki on püstitatud, määrab väga palju ära ju ka see, milline näeb monument välja. Vabadussammas on ebaõnnestumise väga hea näide. Pätsi monumendi võidukavandi kohta on öeldud näiteks, et see meenutab ETV kunagise sarja „Pehmed

Vladimir Lenini ausammas eemaldati Tallinnas 23. augustil 1991.

Foto: Peeter Langovits / ETA / Õhtulehe arhiiv

Meie senine ajalooline kogemus on õpetanud, et on vähe midagi ajutisemat kui järjekordne monument.

ja karvased” groteskset skulptuuri. Mida sellised esteetilised probleemid asja kohta näitavad?

Maailmas on võrdlemisi vähe näiteid, kus avalikul monumendil on suur kunstiajalooline tähendus. Tavaliselt on monumendide kunstiline väärtus pigem kesine, ent neid ei püstitatagi mitte esteetilistel, vaid poliitilistel eesmärkidel.

Tavaliselt on võidumonumendi kunstiline väärtus sellest, kes on konkursižüri liikmed. Vabadussõja võidusamba valisid valdavalt kunstikauged inimesed ja tulemus kõneleb iseenda eest. Pätsi monumendi konkursižüri sisaldas piisavalt professionaale ja valik on mu meelest selle võrra parem, kuigi 21. sajandi Eesti kunstiajalukku see mälestusmärki vaevalt pääseb. Tõsiasi, et juba mõne päevaga on monumendikavand sünnitanud sotsiaalmeedias nii palju lustakaid tõlgendusi, näitab, et selle tähendusväli on sümpaatselt avar.

■ Monumentide mahavõtt on praegu koloniaaltaagaga maades väga aktuaalne. USA kohta on ju öeldud, et see riik põ-

hineb indiaanlaste tapmise tõttu maailma ühel suuremal genotsiidil, kuigi selline teemaasetus on USA-s pigem ootamatu ja ebaharilik. Millise mäletamise ja enesekuvandi muundumise sümptom sealne monumendisõda on?

Läänemaailmas hiljuti lahvatanud monumenditüli tuleks vaadata rassiliste pingete ja koloniaalajaloo kontekstis, mis on Eestis suuresti tundmatud. Seega ei pea ma eriti mõistlikuks sealseid debatte meie ühiskonda üle tuua. Suuresti on see pikalt pinna all hõõgunud minevikupainete sümptom, mille süütas üks juhuslik politseivägivalla episood ja millele andis hagu juurde viiruskriis.

Monumenditüli jõudmine Ameerikast Inglismaale, Belgiasse ja mujale mind väga ei üllata, sest viimastel aastatel on nendes riikides ilmunud ridamisi ajaloouurimusi, mis on lubanud kunagist koloniaalminevikku mõista uue, ebameeldiva nurga alt.

■ Millised need teemad on?

Näiteks väiksemad koloniaalriigid nagu Belgia või Holland suutsid väga pikka aega hoida elus müüti, et nende koloniaalvõim oli võrdlemisi leebe ja edumeelne, seega pole neil põhjust oma mineviku pärast muretseda. Uuemad uurimused on toonud päevavalgele palju jõhkra teavet mõlema riigi kuritegudest oma kolooniates, rassilisest vägivaldast, halastamatust ekspluateerimisest, paljudest hukkumistest jne. Nüüd on see erialane informatsioon jõudnud ühiskonda ja leidnud seal elavat vastukaja, mille tulemus on koloniaalmineviku ümberhindamine. Võitlus monumentidega on kõigest üks selle ümberhindamise sümptom, mis on jõudnud kõige kiiremini rahvusvahelisse meediasse.

■ Monumendi eemaldamine tekitab inimestes tihti väga sügavaid emotsioone, olgu see Vladimir Lenini kuju mahavõtt Tallinnas 1991. aastal, Sadam Hussein kuju mahavõtt Bagdadis 2003. aastal või praegu USA-s ja mujal toimuv. Miks läheb üks kuju ikkagi inimestele nii väga korda? Enamik monumente võetakse maha nii, et keegi eriti ei märkagi. Tähelepanu pälvidavad vaid üksikud juhtumid ja enamasti on põhjus mujal kui monumendis endas. Austria kirjanik Robert Musil märkis kunagi teravmeelselt, et ei ole midagi nähtamatamat kui monument. Tõepoolest, kas me näiteks teame, et Eesti avalikus ruumis on endiselt püsti üle poole saja nõukogude sõjamonumendi?

Toodud varasemad näited sümboliseerivad kõik ühe režiimi lõppu, olgu selleks Nõukogude võim Eestis või Hussein autoritaarne kord Iraagis. Niisiis, inimestele ei läinud korda kuju, vaid see, mida ta sel ajal sümboliseeris. ●

KATRIN KARISMA: Estonia teater on alati olnud intriigide pesa

3. juulil LP-s